

Den makabraste av madonnor

Kärleken är blind, men den har förmått Tomás Eloy Martínez att skriva decenniets mest hisnande roman. Svante Folin har läst om seklets stora madonna Evita Perón.

Martínez Evita-bok fördebådades av latinamerikanska trumpetfanfarer. "Äntligen, det här är den roman jag alltid längtat efter att få läsa" (Gabriel García Marquez); "Santa Evita förförde mig från första sidan" (Mario Vargas Llosa); "Santa Evita är en bländande roman" (Carlos Fuentes); och "Det kraftfullaste, latinamerikanska fiktionverket sedan *Hundra är av ensamhet*" (Alberto Manguel).

Skönlitteratur

Tomás Eloy Martínez
Santa Evita
 Öv: Karin Sjöstrand
 Forum, 1996

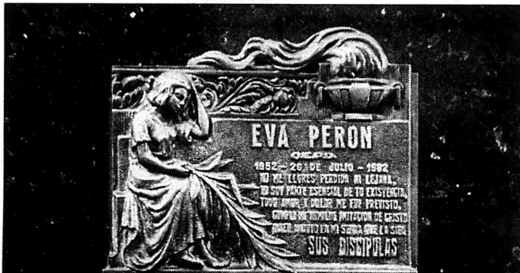
Övervågad av denna kör bröt jag min bojkott mot nutida romaner, enkamerligen latinamerikanska, och belönades med en angenäm läshelg. Santa Evita är helt enkelt förtrollande. Medan den låg osäld debatterade kultursidorna med delirios intensitet förhållandet mellan fröken Rydberg och advokaten – suck!

Martínez är sedan 60-talet besatt av det egenartade, för att inte säga monstruösa, fenomenet Perón. Likt en spårhund har han förföljt och intervjuat alla som haft något med det karismatiska paret Juan och Eva att göra. Han jagade upp den dekrepite exildiktatorn i Madrid och tilltvingade sig oändliga intervjuer, som sedan omformades till *Romanen om Perón*, 1985 – en argentinsk variant av Napoleons minnen från St. Hélène. Naturligtvis kunde han inte slå sig till ro med det; Perón var bakom flasklerna en man utan distinkta egenskaper. Vid hans sida eller snarare framför honom stod alltid horan, helgonet Evita. Inte ens Marilyn Monroe har uppnått sådan kultstatus och tack vare Lloyd Webber och Madonna kommer hon snart, varhelst en video finns, vara lika känd som Jungfru Maria. I Argentina har hon periodvis varit ett stå vassare än Guds moder.

Biografi och hallucination

Martínez roman blandar biografiska data med hallucinationer och en löpande skildring av de strapasser, som hans minutiösa forskningar inneburit. Eva Duarte föddes 1919 (?) i Los Todos, en vindpinad pampashäla, illegitimt och fattig. Sina första tio år framlevde hon med fyra syskon i en enrummare. När hon var femton följde hon en sexton år äldre tangoångare till Buenos Aires, fast beslutet att bli skådespelerska.

Hennes språkförmåga lutade åt det bondkommiska – bröstet var små, benen tjocka och hon var ännu brunet. Samtida vittnen är ense om att hon gjorde ett patetiskt intryck och saknade *sex appeal*. Viljah var däremot diamanthård –

Evitas vila. Överst ses Evita Peróns balsamerade kropp i Buenos Aires sedan den återförts till Argentina från Italien 1974, nästan 20 år efter hennes död. Därunder hedrande plaketter från Peróns mausoleum i Recoleta. (Foto överst: AP Photo/A&E Television Network, underst: Anders Nordström)

efter tre månader fick hon sitt första radiojobb och sedan hankade hon sig fram som en tredje klas-sens skådis i historiska pekorar. Fyllda 25 mötte hon den vite prinsen – resten är historia. Vid 29 drabbades hon av livmodercancer och efter en heroisk döds-kamp, som följdes av hela Argentina, dog hon 33 år gammal (som Jesus och Alexander) reducerad till 37 kilo. Perón föll tre år senare, 1955, och återkom 1973 iförd en Evita II, en nattklubbssansös, för den slutliga spökdansen.

Vari består Evita-legenden? För det första i karriären från provin-

siell *wannabe* till rikets första dam. För det andra i att hon dog ung som andra mytologiska gestalter i Argentina – Gardel och Che Guevara – samt att döds-kampen kunde följas i morbid detalj av hela Argentina. Myten närdes både av vad hon hade gjort och – eftersom hon dog ung – än mer av vad hon kunde ha gjort. För det tredje i den maximalt exponerade rollen som 40-talets Robin Hood.

Evitas världsskådning var dualistisk. På sitt exalterade sätt älskade hon de fattiga och hatade de rika. Redan när hon träffade Perón 1944 hade hon tagit sig en en-

grupp stumma albinos som flytt från ett hem för obotligt sjuka. På sin stiftelse satt hon, oavsett hälsotillstånd, fram till gryningen och delade ut gåvor till sina trashankar som ringlade sig i oändliga köer runt kvarteret: väningar, rullstolar, brudutstyrlar, löständer, kylskåp, proteser, leksaker – allt efter lynchkastens. Hennes gåvor fick fetischstatus och sedlar som hon spred från bilar och tåg ramades inte sällan in av de nödlidande.

Genom att byta blod mot alkohol och sedan glycerin och uppbackad av en arsenal av exotiska kemikalier lyckades doktor Ara genom ett postumt Pygmalionjobb förvandla liket till en bländande skönhet.

Ingen har blivit klok på en peronismen var och är en höger- eller vänsterrörelse eller om Evita var dess lydiga redskap eller ledare. Fiender anklagar helgonet för att ha stoppat undan 700 miljoner dollar (1950 års kurs). Ett av hennes ofullbordade projekt var ett gigantiskt monument över sina älskade *descamisados* (de skjortlösa). Detta populistiska Taj Mahal skulle bli världens högsta, tyngsta och mest påkostade monument. En 60 meter hög muskulös arbetare skulle bäras upp av en 77 meter hög piedestal och omges av symboliska statyer, föreställande social rättvisa, barnens och de gamlas rättigheter och så vidare. Kongressen sanktionerade projektet 20 dagar innan hon dog.

Uppenbarelsen Juan Perón

Sista komponenten i legenden är att hon och Perón gestaltade århundradets kärleksaga. I sin så kallade självbiografi *La Razón de mi vida* beskrev hon sitt möte med Perón som en uppenbarelse – hon var Paulus som på väg till Damaskus räddades av ett ljussken från himlen. Peróns känslor var ljummare och han hävdade med övertygelse att han "skapat Evita" – ett praktexempel på en frankensteinisk fatalitet.

Santa Evita dog på höjden av sin popularitet och det gjordes omedelbart påstötningar i Vatikanen att hon måtte kanoniseras. Den "otröstliga" Perón beslutade att liket skulle balsameras av en entreprenör i eviga-lik-branschen – spanjoren doktor Ara. Förberedelser vidtog med fanatisk perfektionism två veckor innan Evita utandades sin sista suck. Martínez beskriver i obscen detalj varje steg i restaurationen. Helgonets bygdhår var gles och klitoris ovanligt lång, metastaser och strålbehandling hade efterlämnat svårhanterliga skönhetsfläckar.

Preserveringen skulle vara total med inålvor och allt, genom att byta blod mot alkohol och sedan glycerin och uppbackad av en arsenal av exotiska kemikalier lyck-

ades doktor Ara genom ett postumt Pygmalionjobb förvandla liket till en bländande skönhet, som enligt vittnen utstrålade ett blått ljus. Han vägrade att släppa ifrån sig mästerverket, vilket likt en kuvösbaby fordrade ständigt omsorg. Naglarna måste målas om med jämna intervaller, andra ingrepp att förtiga. En halv miljon tillbedjare kysste kistan.

Mardröm för juntan

När Perón föll 1955 blev liket en mardröm för den efterföljande militärjunta. De kidnappade mumien från Arbetarkonfederationens högkvarter för att till varje pris förhindra att Evitas kvarlevor hamnade i peronisternas händer. Argentinska Säpo, betydligt fantasirikare än vårt, lät tillverka tre syntetiska kopior av kadavret vilka för att uppnå maximal desinformation begravades på olika ställen. *The Real Thing* anförtröddes åt den excentriska översten Koenig. Han blir besatt av sin uppgift och flyttar med tilltagande desperation sin avgudade relik till bland annat en biograf, där hon begagnas som docka av maskinistens efterblivna dotter, och till en kompanjons vindskupa, där hon blir allmänt likskändad.

Efter otaliga omplaceringar i Argentina skeppas hon till Europa där hon möjligen begravs i Tyskland av Koenig. Hon grävs i vart fall upp i Italien, tillfufsad och lerig, för att skickas till Madrid där hon åter exponeras öppet i exildiktatorns hus. Vad den tredje fru Perón, Evita II, tyckte om det får vi inte veta.

Nästa militärjunta begravde henne som vore hon livsfarligt, radioaktivt avfall, under ton av stål och cement på Recoleta-kyrkogården i Buenos Aires.

När Perón återvände till Argentina släpades han förstas med sig stackars Evita, som 1973-74 åter tro-nade i sin glaskista. Nästa militärjunta begravde henne som vore hon livsfarligt, radioaktivt avfall, under ton av stål och cement på Recoleta-kyrkogården i Buenos Aires. Även om rätt lik murades in är det oklart om det blir Evitas sista vilorum eller om ytterligare exhumationer återstår.

Det nekrofilia huvudtemat till trots är det en formidabel historia som berättas. Författaren är besatt av Evita Perón. Alla likansvariga blir galna och går under. Evita-historien är så surrealistisk att fakta bara kan gestaltas fiktivt. Romanen är utan tvekan ett mästerverk. Jag vädrar upprigtigt till denna sidas läsare, vilka enligt senaste läsundersökningen på sin höjd klämmer några Guillou, Gris-ham och Clancy, att rycka upp sig. Läs *Santa Evita*, om så litteraturkritikerna överdoser med lovord. Även visuellt handikappade honor hittar då och då ett korn.

SVANTE FOLIN